

Верховний
Суд

КАСАЦІЙНИЙ
АДМІНІСТРАТИВНИЙ СУД
У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ
5 РОКІВ

ЗМІСТ

ПРО СУД	2
КЛЮЧОВІ ДАТИ	4
ПРОЦЕСУАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	6
СУДДІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ	12
5 РОКІВ ДІЯЛЬНОСТІ	16
Касаційний адміністративний суд	16
Судова палата з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	20
Судова палата з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	25
Судова палата з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	32
Секретаріат Касаційного адміністративного суду	38
20 РОКІВ СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ	44

ПРО СУД

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду (далі – КАС, КАС ВС) є однією з п'яти судових інституцій Верховного Суду, утвореного Законом України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів».

Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики в порядку та спосіб, визначені процесуальним законом.

Відповідно до ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і ст. 24 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) КАС ВС переглядає судові рішення місцевих та апеляційних адміністративних судів у касаційному порядку як суд касаційної інстанції.

Крім здійснення повноважень як суд касаційної інстанції, КАС ВС як суд апеляційної інстанції переглядає

ухвалені Шостим апеляційним адміністративним судом рішення у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності Центральної виборчої комісії (крім справ щодо встановлення ЦВК результатів виборів або всеукраїнського референдуму), члена цієї комісії, ухвалених (вчинених) у межах виборчого процесу, а також дій кандидатів на пост Президента України, їхніх довірених осіб, рішення у справах про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності та рішення у справах про заборону політичної партії.

Також КАС ВС як суд першої інстанції вирішує адміністративні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи за позовом про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

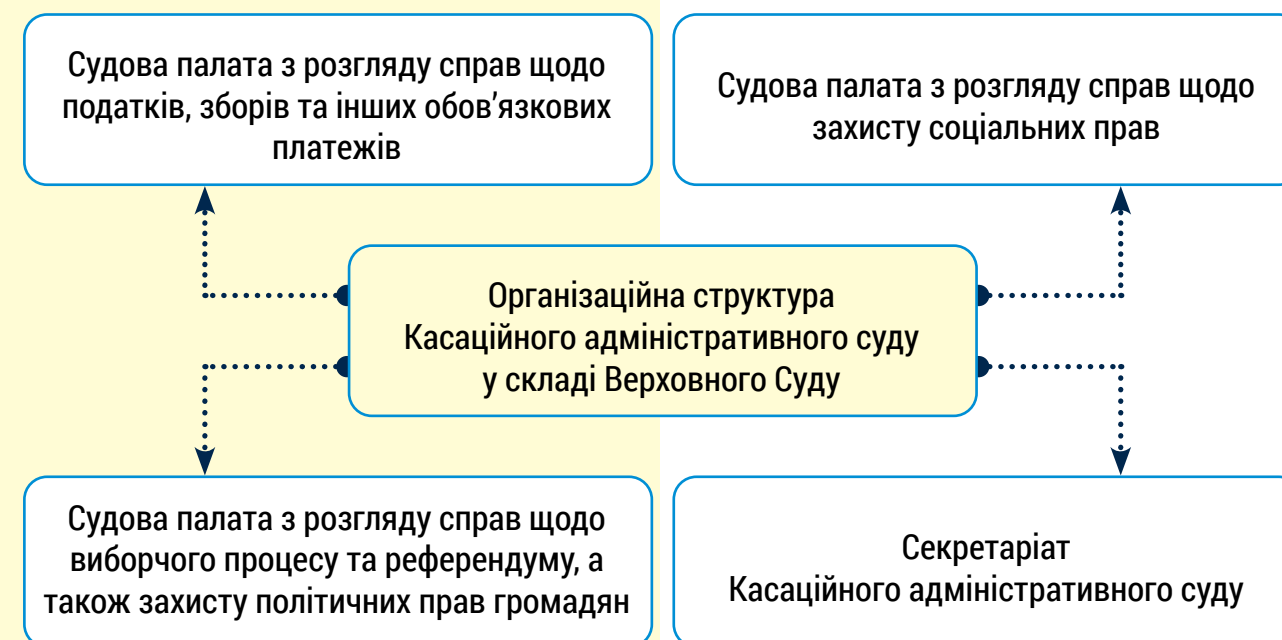
У 2021 році до юрисдикції КАС ВС як суду першої інстанції також віднесено розгляд справ про бездіяльність Кабінету Міністрів України щодо невнесення до Верховної Ради України законопроекту на виконання (реалізацію) рішення Українського народу про підтримку питання загальнодержавного значення на всеукраїнському референдумі за народною ініціативою та справ щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів, які обирають (призначають), звільняють, оцінюють членів Вищої ради правосуддя, щодо питань обрання (призначення) на посади членів

Вищої ради правосуддя, звільнення їх з таких посад.

Більш розширено про процесуальні механізми забезпечення єдності судової практики далі.

На виконання ст. 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у КАС ВС утворено палати для розгляду справ щодо:

- 1) податків, зборів та інших обов'язкових платежів;
- 2) захисту соціальних прав;
- 3) виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

КЛЮЧОВІ ДАТИ

02.06.2016 р. ухвалено закони України № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) та № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», якими визначено роль і місце Верховного Суду, у складі якого діє КАС, у системі судоустрою України.

03.10.2017 р. ухвалено Закон України № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів».

10.11.2017 р. Президент України підписав Указ № 357/2017 «Про призначення суддів Верховного Суду», яким 28 осіб призначено на посади суддів Верховного Суду в Касаційний адміністративний суд.

06.12.2017 р. відбулися перші збори суддів Верховного Суду в КАС. На цих зборах Михайла Смоковича обрано головою КАС ВС, обрано суддів до Великої Палати Верховного Суду, утворено судові палати КАС ВС, визначено спеціалізацію суддів і судових палат та їх кількісний і персональний склад.

07.12.2017 р. секретарем судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів обрано Раїсу Ханову, секретарем судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав – Миколу Гімону, секретарем судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян, – Надію Данилевич.

15.12.2017 р. Верховний Суд розпочав роботу.

08.01.2018 р. відбулося перше судове засідання за участі сторін.

07.05.2019 р. Президент України підписав Указ № 195/2019 «Про призначення суддів Верховного Суду», яким, зокрема, призначено 25 осіб на посади суддів Верховного Суду в КАС.

20.05.2019 р. секретарем судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав обрано Андрія Рибачука, секретарем судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян, – Олену Калашнікову.

06.12.2021 р. вдруге Михайла Смоковича обрано головою КАС ВС.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Касаційний перегляд судових рішень

Забезпечення єдності судової практики в адміністративному судочинстві є пріоритетним завданням і гарантією дотримання засад верховенства права в суспільстві, реалізації конституційного принципу рівності всіх громадян перед законом і судом, принципу правової визначеності, що сприяє прогнозованості судових рішень і стабільності правового регулювання.

Виконання цього завдання є складним у сучасних умовах динамічності права, розвитку публічних правовідносин і мінливості національного законодавства.

КАС ВС розв'язує судові спори за правилами, визначеними КАС України, який ухвалено 06.07.2005 р. та суттєво оновлено 03.10.2017 р.

Основною формою забезпечення єдності судової практики в адміністративних справах є касаційний та апеляційний перегляд рішень судів апеляційної і першої інстанцій. Розглядаючи скарги й вирішуючи питання щодо перевірки й виправлення допущених судами помилок, КАС ВС своїми рішеннями формує сталість і єдність судової практики щодо застосування норм матеріального та процесуального права.

Значення таких рішень для всіх адміністративних судів відображає

ст. 242 КАС України, в якій визначено, що при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду.

До процесуальних форм забезпечення єдності судової практики в адміністративних справах потрібно також відносити передбачену законодавцем типологізацію справ, згідно з якою виокремлюється декілька типів адміністративних справ, для яких установлюються

особливі типові процесуальні режими розгляду. Зокрема, це: адміністративні справи незначної складності (малозначні справи), категорії яких визначені ч. 6 ст. 12 КАС України; складні адміністративні справи, категорії яких визначені статтями 264–267 КАС України; термінові адміністративні справи, категорії яких визначені статтями 273–277, 280–283, 285–289 КАС України. Розгляд цих типів справ здійснюється за спеціально встановленими для них типовими правилами, обмеженнями, зокрема щодо можливості касаційного оскарження тощо.

Цій формі кореспондує такий процесуальний механізм забезпечення єдності судової практики в адміністративних справах, як розмежування спрощеного та загального позовного провадження. Законодавець, унормовуючи дві форми адміністративного судочинства (ст. 12 КАС України), скеровує суди до єдиних процесуальних підходів до розгляду відповідних типів адміністративних справ:

- ✓ спрощене позовне провадження призначене для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи;
- ✓ загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати в спрощеному позовному провадженні.

Дієвим і водночас таким, що перебуває в стані розвитку й удосконалення, процесуальним механізмом забезпечення єдності судової практики в адміністративних справах є касаційні процесуальні фільтри. В січні 2020 року цей механізм суттєво вдосконалено з метою посилен-

ня протидії зловживанню процесуальними правами, розвантаження Верховного Суду з огляду на норми Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та рішень Європейського суду з прав людини, забезпечення сталості та єдності судової практики. На єдність судової практики спрямовані передовсім процесуальні фільтри (ст. 328 КАС України), які передбачають можливість касаційного оскарження судових рішень, а саме: 1) якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного в постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку; 2) якщо скажник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного в постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні; 3) якщо відсутній висновок

Верховного Суду щодо питання застосування норми права в подібних правовідносинах.

Судова палата, об'єднана палата та Велика Палата Верховного Суду

Важливою формою забезпечення єдності судової практики є також механізм передачі справ на розгляд палати, об'єднаної палати, Великої Палати Верховного Суду. З огляду на мету й підстави передачі справ, процесуальні особливості здійснення проваджень, умовно виділяють-

ся два організаційних рівні такого механізму:

- ✓ перший рівень реалізується в межах КАС ВС під час передачі справ на розгляд палати, об'єднаної палати. Водночас підставою для передачі справи на розгляд палати є необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів з цієї самої палати або у складі такої палати (ч. 1 ст. 346 КАС

Україні). Підставою ж для передачі справи на розгляд об'єднаної палати є необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду в складі колегії суддів з іншої палати або в складі іншої палати чи об'єднаної палати (ч. 2 ст. 346 КАС України);
✓ другий рівень забезпечується шляхом передачі справ КАС ВС (колегією суддів, палатою, об'єднаною палатою) Великій Палаті Верховного Суду. Водночас підставами такої

передачі є: по-перше, необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду в складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду (ч. 3 ст. 346 КАС України); по-друге, необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати (ч. 4 ст. 346 КАС України); по-третє, висновок відповідної

колегії (палати, об'єднаної палати) про те, що справа містить виключну правову проблему й така передача необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовної практики (ч. 5 ст. 346 КАС України); по-четверте, оскарження учасником справи судового рішення з підстав порушення правил предметної юрисдикції, крім випадків, визначених ч. 6 ст. 346 КАС України.

Зразкові та типові справи

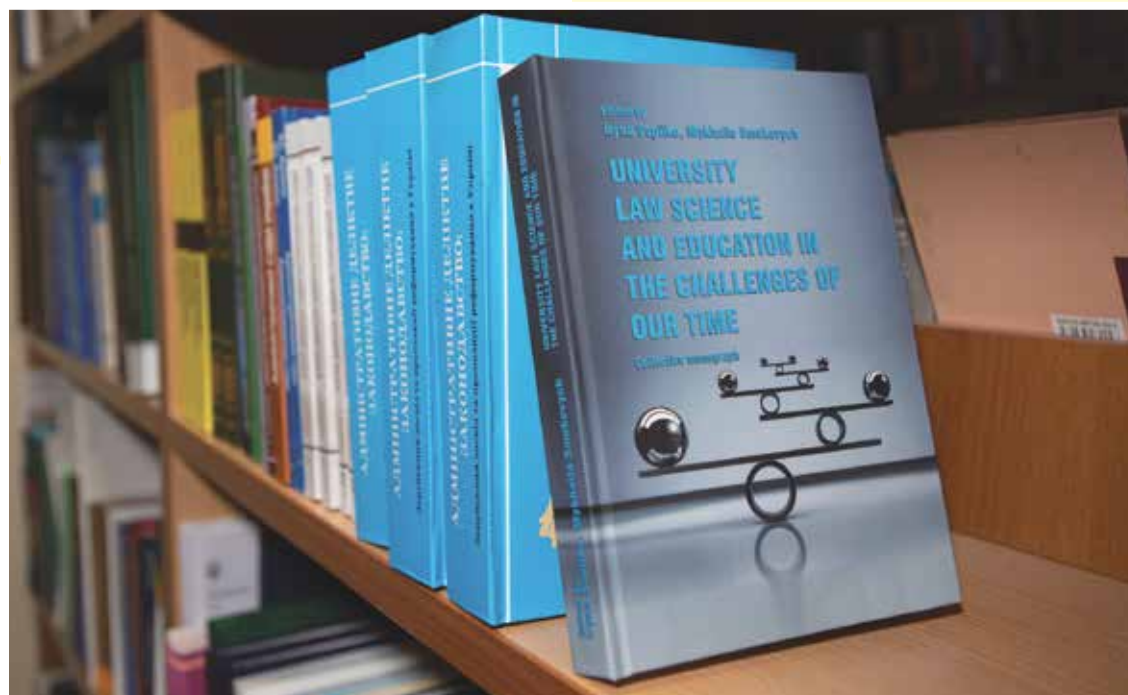
Новим й унікальним серед видів судочинства в Україні процесуальним механізмом забезпечення єдності судової практики є інститут проваджень у зразкових та типових справах в адміністративному судочинстві. Особливості розгляду зразкових і типових справ регламентовані статтями 290, 291 § 3 гл. 11 «Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ» КАС України.

Саме зразкові рішення з викладеними в них правовими висновками Верховного Суду є взірцем для врахування судами під час ухва-

лення рішень у типових справах, сприяють прискоренню вирішення аналогічних справ, зменшенню навантаження на суди нижчих інстанцій, уникненню допущення судами помилок, що, як наслідок, підвищує довіру та повагу до судів.

Інститут проваджень у зразкових справах за майже п'ять років апробував та зарекомендував себе як ефективний і результативний процесуальний механізм забезпечення єдності судової практики. За вказаний період Верховний Суд ухвалив 24 рішення в зразкових справах (переважно з публічно-правових соціальних спорів), на підставі та з урахуванням яких суди першої й апеляційної інстанцій розглянули понад 200 тис. адміністративних справ.

Створення законодавцем указаних процесуальних форм є ефективним механізмом, що демонструє забезпечення єдності судової практики, в якому позиції Верховного Суду, сприяючи прогнозованості вирішення багатьох категорій адміністративних справ, уже здобули визнання їх джерелами права.

СУДДІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Порядок здійснення суддівського самоврядування визначається відповідно до Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», інших законів, а також регламентів і положень, які ухвалюють органи суддівського самоврядування згідно з Конституцією України та вказаним Законом.

Відповідно до ст. 127 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» організаційними формами суддівського самоврядування є збори

суддів, Рада суддів України, з'їзд суддів України.

Суддівське самоврядування в КАС ВС здійснюється через збори суддів судових палат КАС ВС, збори суддів Верховного Суду в КАС та Пленум Верховного Суду.

Збори суддів Верховного Суду в КАС – це зібрання суддів цього суду, на якому вони обговорюють питання внутрішньої діяльності КАС ВС, а також питання, що безпосередньо

пов'язані зі здійсненням правосуддя, та приймають колективні рішення з обговорюваних питань. Збори суддів скликаються головою суду за власною ініціативою або на вимогу не менше третини загальної кількості суддів.

Збори суддів Верховного Суду в КАС:

- ✓ визначають кількість і спеціалізацію судових палат, персональний склад судових палат та кількість суддів у судових палатах, спеціалізацію суддів з розгляду конкретних категорій справ, персональний склад постійних колегій суду, резервних суддів, обирають суддів до складу об'єднаної палати;
- ✓ обирають голову КАС ВС, суддів до Великої Палати Верховного Суду, висувають кандидатів для обрання делегатами на з'їзд суддів України від суду;
- ✓ заслуховують щорічно звіти голови КАС ВС щодо діяльності суду за відповідний період, інформацію секретарів судових палат про діяльність судових палат, інформа-

цію заступника керівника апарату Верховного Суду – керівника секретаріату КАС ВС про діяльність секретаріату суду та структурних підрозділів апарату Верховного Суду, які здійснюють організаційне забезпечення діяльності суду;

- ✓ сприяють взаємодії КАС ВС з апеляційними та окружними адміністративними судами з метою надання їм методичної допомоги з питань правозастосування;

✓ виконують повноваження щодо розгляду питань стосовно порядку функціонування автоматизованої системи документообігу суду.

Питання, пов'язані з організаційним забезпеченням здійснення правосуддя, розглядають також збори суддів судових палат КАС ВС. Зокрема, збори суддів судових палат правочинні обирати секретарів судових палат, надавати пропозиції голові КАС ВС для вирішення питань на зборах суддів щодо визначення персонального складу постійних колегій суду, резервних суддів, висування кандидатів до складу об'єднаної палати, особливостей здійснення автоматизованого розподілу судових справ, коефіцієнтів складності категорій судових справ, визначення рівня наванта-

ження на суддів суду з урахуванням виконання ними адміністративних або інших обов'язків.

Пленум Верховного Суду – це колегіальний орган, до складу якого входять усі судді Верховного Суду. Правові засади, організація і порядок діяльності Пленуму визначаються Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та Регламентом Пленуму Верховного Суду. Пленум Верховного Суду діє також як збори суддів Верховного Суду.

Судді Верховного Суду в КАС беруть активну участь під час обговорення та внесення пропозицій на засіданні Пленуму Верховного Суду з актуальних питань судочинства, а також питань, пов'язаних з організацією діяльності Верховного Суду. Збори суддів і Пленум Верховного Суду – дієві механізми в суддівському самоврядуванні, які забезпечують зміцнення незалежності суддів та організаційно сприяють належному здійсненню правосуддя Верховним Судом.

5 РОКІВ ДІЯЛЬНОСТІ Касаційний адміністративний суд

**Михайло
СМОКОВИЧ,**
голова Касаційного
адміністративного суду
у складі Верховного Суду

2022 рік є знаковим та ювілейним для адміністративної юстиції.

15.12.2022 р. збігає 5 років із часу, коли Верховний Суд, у складі якого діє КАС ВС, почав виконувати свої прямі конституційні обов'язки, а також 20 років закріплення в системі судоустрою України адміністративних судів.

Завдяки виваженій і послідовній організації роботи КАС ВС, кропіткій праці суддів, працівників апарату, здійснено величезний обсяг правосудної та іншої діяльності.

КАС ВС у перші місяці роботи прийняв 42 440 справ і матеріалів, не розглянутих Верховним Судом України та Вищим адміністративним судом України. Крім того, до КАС ВС за п'ять років надійшло майже 190 тисяч нових матеріалів і справ, з яких майже 220 тисяч розглянуто й вирішено.

Такий вагомий результат нашої діяльності у сфері адміністративного судочинства досягнуто в умовах формування суддівського корпусу. Склад суддівського корпусу на початок діяльності КАС ВС

становив 28 суддів, з яких 4 судді здійснювали правосуддя в складі Великої Палати Верховного Суду. З травня 2019 року суд діяв у складі 55-ти суддів, з яких уже 5 суддів здійснювали правосуддя в складі Великої Палати Верховного Суду, одна посада судді була вакантною. Нині з 56-ти штатних суддівських одиниць у КАС ВС вакантними залишаються 3 посади.

Суддівський корпус КАС ВС, як свідчить національна практика, під час розгляду судових справ демонструє високий рівень професіоналізму, культивує в своїх рішеннях незмінну повагу до конституційних цінностей, верховенства права, законності, демократії, повсякчас засвідчує шанобливе ставлення до законних прав і свобод людини та громадянина, визнаних і гарантованих Конституцією України. І це важливо.

Невід'ємною складовою роботи голови КАС ВС є скерування діяльності суду із забезпечення єдності формування судової практики, завдяки чому не допускається різночитання змісту положень правових актів суб'єктами правовідносин, а їх

правозастосування здійснюється крізь призму уніфікованих форм, що є висхідною конституційною засадою належного правосуддя.

У КАС ВС забезпечується сталість та єдність судової практики шляхом використання комплексного спектру процесуально визначених механізмів та надання апеляційним і місцевим судам потрібної методичної інформації з питань правозастосування, засобом проведення різних заходів за участі суддів Верховного Суду, зокрема й суддів Великої Палати Верховного Суду, голів і суддів апеляційних та окружних адміністративних судів тощо, завдяки чому різні правові позиції з тих чи інших правових питань не лише озвучуються публічно, а й фахово аргументуються, обговорюються, предметно дискутуються та роз'яснюються.

Це сприяє векторному сутнісному розумінню неоднозначних правових положень і моністичному їх правозастосуванню в сфері адміністративного судочинства. КАС ВС, будучи відкритим до «живого» спілкування, інформаційного обміну думками з

фахівцями адміністративного права й процесу, суддями Конституційного Суду України, представниками інших державних органів влади та муніципальних органів, науковцями, адвокатами тощо, всебічно використовує відкриті інформаційно-комунікативні платформи для популяризації адміністративного судочинства. Ними є науково-практичні конференції, круглі столи, правові практикуми, стажування, навчання тощо.

Важливими в цьому аспекті є навчальні заходи для суддів адміністративної юстиції, лектори-консультанти на яких – визнані фахівці в сфері адміністративного, конституційного, податкового, митного, інформаційного, міжнародного та іншого права, завдяки чому накопичуються та/або оновлюються знання в сфері вузько тематичної юриспруденції та правозастосовної практики.

Національна школа суддів України є флагманом в організації та проведенні таких навчальних занять, тому особливо приємно, що високий рівень фахових знань дозволяє суддям Верховного Суду в КАС долучитися до розроблення навчальних програм НШСУ й бути лекторами на цих заняттях.

5-річний ювілей із часу утворення та функціонування КАС ВС ознаменувався щорічним проведенням Днів адміністративної юстиції України, які відзначаються в КАС ВС щороку із 20 червня по 10 липня шляхом проведення міжнародних науково-практичних конференцій, круглих столів, семінарів, днів відкритих дверей, конкурсу наукових і дитячих мистецьких робіт тощо.

Потужним інформаційним меседжем і знаковою візитівкою Днів адміністративної юстиції України є щорічна міжнародна науково-практична конференція, представницький склад якої забезпечує надвисокий рівень теоретико-правової та практичної фаховості в сфері адміністративного судочинства. Її постійними учасниками є не лише судді Верховного Суду та Конституційного Суду України, представники Національної школи суддів й Національної академії правових наук України, парламентарі, вітчизняні й зарубіжні науковці, а й наші колеги з адміністративних та інших судів з понад двадцяти зарубіжних країн (Австрія, Польща, Литва, Грузія, Хорватія, Німеччина та ін.), наші друзі з Європейської асоціації адміністративних суддів, представники ряду інших міжнародних організацій (Німецький фонд міжнародного правового співробітництва, ОБСЄ, Агентство США з міжнародного розвитку тощо).

Відомий український політичний і громадський діяч, учений В'ячеслав Липинський свого часу писав: «Ніхто нам не збудує держави, коли ми її самі не збудуємо».

Для нас, українців, як високорозвинутої нації важливою є не лише наявність власної політичної форми, а й загальнолюдські цінності, на яких вибудовується наша державність – верховенство права, законність, демократія, визнання людини найвищою соціальною цінністю тощо.

КАС ВС покликаний зробити свій правосудний і просвітницький внесок у розбудову України як незалежної, соціальної, демократичної і правової держави.

Судова палата з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

Раїса ХАНОВА,

секретар судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

Судова палата була утворена відповідно до п. 3 ч. 5 ст. 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 6 грудня 2017 р. Із цього часу за податковими спорами зберігається першість як за кількістю надходження справ до суду, так і за результатами їх розгляду.

Судді судової палати здійснюють правосуддя у двох формах:

- ✓ як суд першої інстанції у справах щодо: дострокового припинення повноважень народного депутата України; оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- ✓ як суд касаційної інстанції у справах щодо: митної сфери; валютного регулювання і контролю; грошового обігу та розрахунків; адміністрування податків, зборів, платежів, а також контролю за дотриманням вимог податкового законодавства; погашення податкового боргу; звернень органів доходів і зборів; трансфертного ціноутворення; збору та обліку єдиного внеску на загально-

обов'язкове державне соціальне страхування тощо.

Упродовж 2018–2021 років на розгляд і вирішення справ судьями судової палати впливали ключові зміни в податковому законодавстві щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів, як-от:

- ✓ забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії російської федерації шляхом проведення антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях; адміністрування податків і зборів на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя;
- ✓ збалансування бюджетних надходжень, детінізація розрахунків у сфері торгівлі та послуг;
- ✓ стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні;
- ✓ оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти зі значними інвестиціями

в Україні; реструктуризація зобов'язань за кредитами в іноземній валюті та адаптація процедур неплатоспроможності фізичних осіб;

✓ створення умов для виконання зобов'язань України з відокремлення діяльності з транспортування природного газу, запровадження диференційованої рентної плати за видобування природного газу;

✓ упорядкування розміру ставки рентної плати за користування надрами для видобування бурштину;

✓ лібералізація застосування реєстраторів розрахункових операцій платниками єдиного податку та скасування механізму компенсації покупцям (споживачам) за скаргами про порушення встановленого порядку проведення розрахункових операцій частини суми застосованих штрафних санкцій;

✓ ліквідація корупційної схеми у сфері реєстрації інформації зі звітів про оцінку об'єктів нерухомості та прозорості реалізації майна;

✓ стимулювання розвитку галузі екологічного транспорту в Україні;

✓ запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізація здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України;

✓ ратифікація Угоди між урядами України та Сполучених Штатів Америки для поліпшення виконання податкових правил і застосування положень Закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» (FATCA);

✓ підтримка платників податків, забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій на період здійснення заходів із запобігання виникненню й поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) тощо.

Найважчим для Верховного Суду та всієї судової системи став воєнний період 2022 року, який сприяв нагальному оновленню української моделі оподаткування, продиктованому умовами часу.

Упродовж останніх п'яти років професійна діяльність суддів судової палати зосереджена на таких питаннях, як:

✓ міжнародне оподаткування (зовнішньоекономічна діяльність; трансфертне ціноутворення; правовий статус бенефіціарного власника доходу);

✓ порядок оподаткування доходу (облікова політика; оподатковуваний дохід; оподаткування додатковим благом; стягнення податкового боргу; єдиний соціальний внесок; податок на додану вартість; акцизний податок; земельний податок й орендна плата; екологічний податок; установлення місцевих податків і зборів; податковий облік);

✓ реалізація компетенції податкового органу (правовий статус та повноваження податкового органу; адміністративний арешт коштів і майна; реєстрація податкових накладних; податкова звітність; податковий контроль; фінансова відповідальність; порядок оскарження актів і рішень податкового органу, державного боргу);

✓ митна справа (реалізація повноважень податкового органу; установлення та коригування митної вартості; застосування УКТ ЗЕД; ввізне мито; методи визначення митної

вартості товарів; оскарження картки відмови в митному оформленні; спеціальні заходи щодо демпінгового та іншого імпорту; правовий режим відповідальності; грошовий обіг та розрахунки; валютне регулювання та валютний контроль).

Із-поміж указаних категорій справ, вирішених суддями судової палати, велику частку становили справи з таких спорів:

- ✓ щодо адміністрування окремих податків, зборів, платежів;
- ✓ щодо адміністрування та справляння податку на додану вартість;
- ✓ що виникли з відносин за участі органів доходів і зборів;
- ✓ щодо погашення чи стягнення податкового боргу.

Питання митної справи, які були предметом розгляду суддів судової палати, охоплюють широкий спектр правовідносин:

- ✓ визначення коду товару за УКТ ЗЕД;
- ✓ застосування ставок акцизного податку до імпортованого товару;

- ✓ коригування митної вартості товарів стосовно різних випадків поставок;
- ✓ триваюча системність порушень митного органу;
- ✓ надання дозволу на внесення змін до митної декларації;
- ✓ ціна позову при оскарженні рішення про коригування митної вартості товарів.

Як свідчить п'ятирічна практика, діяльність судової палати відіграє особливу роль у вітчизняному судочинстві та активно сприятиме післявоєнній відбудові України, адже правові позиції судової палати безпосередньо пов'язані із застосуванням положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, а захист іноземних інвесторів, прогнозованість і стабільність господарської діяльності з нерезидентами – це пріоритетні напрямки бізнес-ландшафту України.

Судова палата з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

Андрій РИБАЧУК,
секретар судової палати
з розгляду справ щодо
захисту соціальних прав

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у КАС ВС утворено судову палату з розгляду справ щодо захисту соціальних прав.

Суддям судової палати визначено таку спеціалізацію: як суду першої інстанції – у справах, підсудних КАС ВС як суду першої інстанції; як суду апеляційної інстанції – у справах про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності; як суду касаційної інстанції – у справах щодо спорів переважно з питань соціального захисту населення.

Судова палата розпочала роботу з розгляду великої кількості справ, не розглянутих Верховним Судом України і Вищим адміністративним судом України. Тож першочерговим викликом було саме вирішення питання швидкого розгляду нерозглянутих справ минулих років, що вимагало надзвичайної самоорганізації та оптимізації часу суддів. Судова палата не тільки розпочала розглядати справи, а й за рік робо-

ти вирішила багато спірних питань у межах спеціалізації суддів. Такий шалений темп та екстремальне навантаження трималися протягом 2018–2019 років.

Незважаючи на безліч карантинних обмежень, спричинених коронавірусною хворобою (COVID-19), що торкнулася кожної сфери суспільного життя країни, зокрема й судової системи, 2020–2021 роки не стали для судової палати роками втрачених можливостей. Навпаки, інтенсивна діяльність суддів судової палати продовжувалася, трансформувалась у забезпечення розгляду справ в умовах дистанційного режиму роботи, мінімізувавши загрозу порушення конституційних прав громадян, а також процесуальних прав, передбачених адміністративним процесуальним законом (продовження відповідних строків, реального спрощення участі сторін у судових засіданнях тощо). Водночас пріоритети судової палати залишалися незмінними – забезпечення верховенства права та ефективний захист прав і свобод людини та громадянина.

2022 рік відзначився введенням воєнного стану на всій території України, що відобразилося на процесі здійснення правосуддя суддями судової палати. Однак навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини на судовий захист не було обмежено: на практиці було забезпечено безперервну роботу суддів судової палати.

Важливість справ, що перебувають на розгляді судової палати, зумовле-

на потребою реалізації однієї з найважливіших функцій держави – забезпечення захисту соціальних прав людини, гарантованих ст. 46 Конституції України.

Соціальні права громадян становлять найбільш складний і численний об'єкт захисту в адміністративному судочинстві. Показник питомої ваги матеріалів і справ, що надходять до судової палати, вказує на значні проблеми, з якими стикається на-

селення в своєму житті, і водночас про готовність адміністративного суду стояти на захисті інтересів людини і громадянина від свавілля суб'єктів владних повноважень, що особливо важливо в сфері захисту соціальних прав.

І саме публічно-правові соціальні спори становлять основу предмета

вирішення справ судовою палатою та характеризуються, по-перше, складністю й багатоаспектністю; по-друге – охоплюють численні верстви населення за віком, коефіцієнтом соціальної чутливості, видом і родом діяльності, місцем знаходження тощо; по-третє – потребують якнайшвидшого вирішення з огляду на затребуваність суспільства.

Судді судової палати під час розгляду справ у сфері соціального забезпечення застосовують норми прямої дії Конституції України; виявляють спірні випадки ухвалення нових законів, які частково звужують уже наявні права та свободи людини і громадянина, неузгоджені та застарілі норми чинного законодавства щодо соціального захисту окремих кате-

горій осіб (пенсіонерів, безробітних, осіб з інвалідністю та інших категорій населення) як причин породження численних спорів.

Лише один із видів соціальних спорів – пенсійні – демонструє різноманітність проблемних питань в оскаржуваних спірних правовідносинах, що вимагає високої фаховості й скрупульозності в роботі суддів судової палати. Зокрема, предметом оскарження може бути призначення пенсії за віком, пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства); пенсії у зв'язку з втратою годувальника, переведення з одного виду пенсійних виплат на інший або призначення пенсії за вислугою років для військовослужбовців, а також пенсії по інвалідності та пенсії в разі втрати годувальника, з особливостями, встановленими для військовослужбовців; виплата пенсій особам, які постійно проживають у країнах, з якими відсутні міжнародні договори. Гострими оспорюваними питаннями також є такі, як здійснення перерахунку пенсій,

зокрема військовослужбовцям, у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення; порушення прав громадян у частині здійснення перерахунку раніше призначеної пенсії відповідно до статей 37, 37¹ Закону України «Про державну службу» у зв'язку з підвищенням заробітної плати працюючим державним службовцям; порушення прав позивачів щодо призначення пенсії за віком на пільгових умовах відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»; порушення прав позивача щодо визначення розміру пенсії з урахуванням розмірів отриманої матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань і матеріальної допомоги на оздоровлення тощо.

Актуальними питаннями, які розглядає судова палата, є питання проце-

суальних строків реалізації конституційного права на соціальний захист, гарантій прав осіб з інвалідністю, дітей війни, виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, компенсаційних соціальних виплат, пільг тощо.

Від початку своєї діяльності й дотепер судді судової палати формують у край важливі правові позиції про розв'язання спорів щодо захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб, соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, що враховують соціальні й економічні зміни суспільства в умовах широкомасштабної війни в Україні.

На жаль, не втрачають актуальності й спори щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (з приводу встановлення (визнання) статусу, виплат, доплат).

Вагому складову діяльності судової палати становлять також справи, що мають не лише індивідуальне, а

й важливе суспільне значення, – з екологічних спорів, землекористування, надрокористування, містобудування тощо.

Суб'єктний склад спорів, що розглядають судді судової палати, характеризується широким колом суб'єктів владних повноважень – органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб. Найбільш численними є справи щодо спорів з Пенсійним фондом України; Фондом соціального страхування України; на окремих етапах розвитку економіки – Національним банком України, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб тощо.

Специфіку діяльності судової палати відображає велика кількість відкритих проваджень і розглянутих

суддями зразкових справ. Зокрема, за п'ять років із 24-х ухвалених Верховним Судом рішень у зразкових справах 19 (79%) ухвалено у справах, на яких спеціалізується судова палата з розгляду справ щодо захисту соціальних прав.

Такі рішення надалі стають зразковими для ухвалення численних рішень у типових справах адміністративними судами першої та апеляційної інстанцій.

Судова палата з розгляду справ щодо захисту соціальних прав нинішнім складом суддів і працівників апарату суду здатна ефективно й оперативно виконувати судову функцію щодо захисту найбільш життєво необхідних прав, свобод та інтересів громадянина і людини в спорах із суб'єктами владних повноважень в умовах динамічного розвитку суспільних відносин, зокрема кризових і посткризових.

Судова палата з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

Олена КАЛАШНІКОВА,
секретар судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

Із часу формування КАС ВС була утворена та здійснює судочинство судова палата з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

До спеціалізації суддів судової палати належать справи, підсудні КАС ВС як суду першої інстанції; справи щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності Центральної виборчої комісії (крім рішень, дій або бездіяльності Центральної виборчої комісії щодо встановлення нею результатів виборів чи всеукраїнського референдуму), дій кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб, заборони політичних партій – як суду апеляційної інстанції; справи щодо захисту політичних (крім виборчих) та інших прав – як суду касаційної інстанції.

Судові справи, що належать до категорій, віднесених до компетенції судової палати, мають особливе значення, оскільки вони пов'язані із забезпеченням здійснення народовладдя, верховенства права у функціонуванні демократичної системи публічної влади; захистом громадянських і політичних прав; забезпечен-

ням громадського порядку і безпеки, національної безпеки та оборони України; здійсненням прав громадян на доступ до публічної служби різних видів; здійсненням суддівського врядування; забезпеченням функціонування органів прокуратури, адвокатури, нотаріату, юстиції та з іншими питаннями функціонування публічного життя в Україні.

2018 рік був роком становлення діяльності судової палати, як і КАС ВС у цілому, в умовах реформованого процесуального законодавства.

Діяльність судової палати в 2019–2020 роках здійснювалася в умовах підготовки й проведення чергових виборів Президента України, поза чергових виборів народних депутатів України 2019 року та загальних місцевих виборів 2020 року. Розгляд виборчих справ був актуальним і протягом наступних років у зв'язку з проведенням проміжних виборів народних депутатів України та поза чергових місцевих виборів.

Одне з важливих місць у широкому спектрі справ, які розглядають суд-

ді судової палати, займають справи щодо виборчих спорів. Судовий розгляд справ, пов'язаних із виборчим процесом, є важливою складовою ефективною системою оскарження виборчих правопорушень, яку розглядають як основну процедурну складову забезпечення принципу вільних і чесних виборів. Від того, як організовано судовий захист виборчих прав і свобод громадян, наскільки ефективно використовуються інші функції суду, що реалізуються під час підготовки й проведення виборів, суттєво зале-

жить дотримання на практиці загальноновизнаних принципів виборчого права. Важливо, що судова система оскарження виборчих правопорушень спрямована не лише на захист суб'єктивних виборчих прав, її загальна функція – забезпечення здійснення справжнього народовладдя, через яке реалізується суверенітет народу в демократичній державі, захист засад конституційного ладу України.

Судді судової палати розглядали справи щодо виборчих спорів із за-

стосуванням Конституції України, виборчого законодавства, а також міжнародних виборчих стандартів, установлених документами органів Ради Європи та ОБСЄ, Венеційської комісії і практики Європейського суду з прав людини. Важливим аспектом було дотримання істотних процесуальних особливостей розгляду таких справ. Зокрема, законодавством визначено спеціальних суб'єктів ініціювання виборчих спорів, встановлено стислі процесуальні строки щодо підготовки до розгляду та власне розгляду таких справ (дводенний строк для розгляду позовних заяв та апеляційних скарг).

З огляду на швидкоплинність виборчого процесу, законодавець зобов'язує суди організувати свою роботу під час виборчого процесу, в тому числі у вихідні дні та в день голосування, таким чином, щоб забезпечити приймання й розгляд позовних заяв та апеляційних скарг у визначені законодавством строки й способом.

Це зумовлює певні особливості в організації роботи суддів судової палати під час виборчого процесу. Тому, незважаючи на те, коли на-

дійшли до КАС ВС такі позовні заяви чи апеляційні скарги, робота з їх опрацювання здійснювалася відразу після надходження, а розгляд таких справ призначався невідкладно з урахуванням усіх процесуальних стадій.

Судді судової палати сформували достатньо послідовну практику вирішення справ щодо розгляду виборчих спорів, викладену, зокрема, у правових позиціях, що стали об'єктивною правовою мотивацією ухвалених рішень і засвідчили єдність правових підходів суду до кваліфікації спірних правовідносин у виборчій сфері.

Велику увагу судді судової палати присвятили справам щодо захисту громадянських і політичних прав не лише громадян України, а й іноземців та апатридів. Об'єктом судового захисту були конституційно закріплені права на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів (ст. 40 Конституції), на свободу думки і слова (свободу вираження поглядів), у тому числі свободу поширення

інформації та право на доступ до публічної інформації (ст. 34 Конституції), на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації (ст. 36 Конституції), на мирні зібрання, в тому числі щодо усунення перешкод та заборону втручання із здійснення цього права (ст. 39 Конституції), на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні (ст. 33 Конституції).

Під час розгляду таких справ судді судової палати ухвалювали рішення, керуючись принципом верховенства права, зокрема пріоритету дотримання прав людини і громадянина, верховенства і прямої дії норм Конституції України, застосування норм міжнародно-правових актів у сфері прав людини та практики Європейського суду з прав людини.

Справи такої категорії охоплюють широкий спектр правовідносин у сфері публічного життя, функціонування громадянського суспільства. Близькими за правовим змістом були справи, пов'язані з реалізацією владних функцій у сфері громадянства, виконання інших реєстраційних дій (реєстрація місця проживання та

облік внутрішньо переміщених осіб, реєстрація об'єднань громадян та ін.).

Не залишалися поза судовим захистом також права іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України. Правовими позиціями, викладеними в судових рішеннях, було уточнено визначення суб'єкта, уповноваженого ініціювати питання щодо прийняття рішення про заборону в'їзду в Україну іноземному громадянину, а також процесуальні особливості розгляду справ щодо примусового видворення та затримання іноземців (осіб без громадянства), які незаконно перебувають на території України.

Істотна частина справ, розглянутих суддями судової палати, стосувалася спорів, що виникають з відносин публічної служби, зокрема справи щодо прийняття громадян на публічну службу, проходження служби та звільнення з публічної служби.

Правові позиції, сформульовані в судових рішеннях, тлумачать поняття публічної служби як діяльність на державних політичних посадах,

відповідних посадах в органах виконавчої влади, у державних колегіальних органах, професійну діяльність суддів, прокурорів, військову службу, альтернативну (невійськову) службу, службу в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування, патронатну службу в державних органах та органах місцевого самоврядування.

Окреме місце в цій категорії справ посіли спори щодо призначення і звільнення прокурорів у зв'язку з реформою органів прокуратури, зокрема у зв'язку з неуспішним проходженням атестації. Судовими рішеннями розв'язано проблему відсутності відповідача в деяких справах щодо дисциплінарної відповідальності прокурорів у зв'язку з припиненням діяльності Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів.

Як свідчить п'ятирічна практика, сформульовані в судових рішеннях, ухвалених за участі суддів судової палати, правові позиції не лише визначають єдину й стабільну судову практику, але й нерідко служать за дороговказ законодавцю, вказуючи на недосконалість, колізії нормативних приписів чи прогалини в законодавстві.

Навіть у складних умовах сьогодення, забезпечення якості правосуддя й належний захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень є основними пріоритетами в роботі суддів судової палати.

Секретаріат Касаційного адміністративного суду

Наталія БОГДАНЮК,
заступник керівника апарату
Верховного Суду – керівник
секретаріату Касаційного
адміністративного суду

Відповідно до ст. 156 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», організаційне забезпечення діяльності Верховного Суду здійснюється апаратом Верховного Суду.

Апарат Верховного Суду очолює керівник апарату. Заступники керівника апарату Верховного Суду очолюють структурні підрозділи апарату Верховного Суду, які здійснюють організаційне забезпечення діяльності касаційних судів (секретаріати).

Отже, організаційне забезпечення діяльності КАС ВС здійснює секретаріат КАС ВС та інші структурні підрозділи апарату Верховного Суду.

Працівникам апарату суду потрібно було в дуже короткий термін здійснити заходи для забезпечення повноцінного функціонування суду з перших днів його утворення та початку процесуальної діяльності. Пріоритетними напрямками були формування дієвого кадрового складу апарату суду, створення нормативно-правової, матеріально-технічної та інформаційно-технічної баз тощо.

З точки зору управління службами суду це був значний виклик, оскільки потрібно було створити систему управління для організаційного забезпечення КАС ВС, інтегровану в систему управління всього апарату.

Правильно визначені пріоритети під час формування кадрового складу (першочергове зарахування працівників відділу кадрового забезпечення, управління забезпечення автоматизованого документообігу суду, працівників, які наділені процесуальними повноваженнями: помічників суддів, секретарів судового засідання, судових розпорядників) дозволило забезпечити приймання документів, їх розподіл між суддями, опрацювання з перших днів процесуальної діяльності суду.

У цей період треба було швидко освоїти положення оновленого КАС України, одночасно з новим надходженням забезпечити приймання та розподіл між суддями 42-х тисяч адміністративних справ, які передав Верховний Суд України та Вищий адміністративний суд України, впровадити оновлене програмне забезпечення для процесуального та загального документообігу.

Досвід, набутий упродовж перших місяців роботи, був застосований у травні 2019 року, коли суддівський корпус поповнився 25-ма суддями, а секретаріат суду – новими працівниками секретаріату.

Суворе дотримання строків, особливо процесуальних, є одним із головних завдань працівників секретаріату. У секретаріаті запрова-

джено невідкладне (без зволікань) приймання документів від відвідувачів суду. Попередній розгляд документів здійснюється в день їх отримання або в перший наступний робочий день у разі їх надходження після закінчення робочого дня або ж у неробочі дні. Відповідно реєстрація документів здійснюється в день їх надходження чи в перший наступний робочий день у разі їх надходження після закінчення робочого дня або ж у неробочі дні. Розподілені справи передаються судді-доповідачу в день надходження або не пізніше наступного робочого дня. Документи, що надійшли напередодні розгляду справи або в день її розгляду, передаються суддям-доповідачам негайно. Така оперативність у роботі була й буде головним пріоритетом у цьому та інших напрямках діяльності.

Апарат суду розпочав свою роботу в умовах реформування державної служби в нашій державі. У секретаріаті суду, в складі якого на сьогодні 63 відсотки державних службовців, успішно впроваджують нові правила проведення конкурсних процедур, оцінювання державних службовців, їх професійного навчання.

У суді з початку його утворення дуже уважно ставилися до необхідності забезпечення чіткої, доступної, послідовної та відповідної комунікації з персоналом. Було створено додаткові та структуровані канали зв'язку, кожен з яких має власне призначення: офіційна електронна пошта для обміну офіційною інформацією; мережеві папки, які містять інформацію про діяльність Пленуму Верховного Суду, зборів суддів Верховного Суду в КАС, дозволяють обмінюватися проектами документів у межах структурних підрозділів і між ними; сайт «Інтранет Верховного Суду», який групує відповідну кадрову, аналітично-статистичну, довідкову інформацію, інформацію щодо профспілкової діяльності, важливі повідомлення, сайт «Інтранет Касаційного адміністративного суду», який містить інформацію щодо роботи автоматизованої системи документообігу суду, тощо.

Водночас діяльність суду була спрямована на побудову діалогу із суспільством, засобами масової інформації, юридичною спільнотою, студентською молоддю та школярами. Огляди судової практики КАС ВС, рішення, ухвалені у зразкових справах,

пресрелізи окремих судових рішень, відеоогляди найважливіших рішень систематично оприлюднюються на офіційному вебсайті Верховного Суду. Як складова Верховного Суду КАС постійно нарощує свою присутність у соціальних мережах і месенджерах.

Як і для всього світу, 2020 рік для суду був позначений поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), яка порушила не тільки приватне життя, а також наші робочі звички.

З метою забезпечення охорони здоров'я в будівлі суду та захисту персоналу від ризику зараження 17.03.2020 р. було прийнято рішення про виконання завдань поза робочим місцем (дистанційно), вжито інших заходів, спрямованих на досягнення балансу між санітарними умовами, забезпеченням судової діяльності та потребами персоналу й відвідувачів суду.

Водночас усім разом нам вдалося підтримати рівень діяльності, майже рівнозначний тому, який був до пандемії, продовжити проекти, що виконувалися, й одночасно запропонувати умови безпеки для здоров'я.

Цього досягнуто завдяки розгортанню в рекордно короткі терміни інноваційних технологічних рішень – проведення судового засідання, в якому учасники справи брали участь у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, використання відеоконференції для проведення заходів зі спеціалізованою та професійною аудиторією, широкою громадськістю, міжнародних зустрічей, для професійного навчання тощо.

Цей досвід ми використали у 2022 році для організації роботи суду в умовах воєнного стану.

Одночасно з інституційною розбудовою суду вжито низку заходів для покращення умов доступу та перебування всіх категорій відвідувачів, суддів і працівників апарату в приміщенні суду та забезпечення комфортного отримання судових послуг (побудовано нові зали судових засідань, зал для очікування учасників розгляду справ, здійснено перепланування та ремонт окремих кабінетів, облаштовано кімнату для ознайомлення з матеріалами справ, відкрито пункт охорони здоров'я, їдальню, тренажер-

ний зал, замінено частину кліматичного обладнання на більш сучасне тощо).

За 5 років роботи в КАС ВС з'явилися незмінні традиції, які підтримує весь колектив (відзначення Днів адміністративної юстиції України, Всесвітнього дня вишиванки, святкового щедрування, висаджування дерев і квітів). Надзвичайно зближує та допомагає краще познайомитися з колегами спільне проведення дозвілля (участь у спортивно-благодійному проекті «Пробіг під каштанами», Всеукраїнській акції «Велодень у Києві», турнірах з мініфутболу «Кубок адмі-

ністративних судів України», Кубок «Феміди»).

Я переконана, що в організації роботи апарату суду важливий кожен працівник, а також його професійні та особисті якості.

Перешкоди, які довелося подолати, – це досвід, який зробив кожного окремо та всіх разом сильнішими, відповідальнішими та згуртованішими.

Я дуже ціную нашу команду і пишаюся тим, що персонал є сучасним і прогресивним.

20 РОКІВ СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

2022 рік є 5-м роком діяльності КАС ВС та 20-м роком із часу започаткування системи адміністративних судів.

Уперше в незалежній Україні на законодавчому рівні створення системи адміністративних судів було визначено Законом України від 07.02.2002 р. № 3018-III «Про судоустрій України», який набрав чинності з 01.06.2002 р.

У ч. 2 ст. 1 цього Закону було зазначено, що судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства.

Місцевими адміністративними судами визначено окружні суди, апеляційними спеціалізованими судами – апеляційні адміністративні суди, а вищим судовим органом для адміністративних судів – Вищий адміністративний суд України.

Відповідно до ст. 41 вказаного Закону, в складі Верховного Суду України утворено судову палату в

адміністративних справах для розгляду відповідної спеціалізації спорів у касаційному порядку.

Також цим законодавчим актом встановлено трирічний строк для утворення адміністративних судів.

Указом Президента України від 01.10.2002 р. № 889/2002 «Про Апеляційний суд України, Касаційний

суд України та Вищий адміністративний суд України» утворено Вищий адміністративний суд України.

З 01.01.2005 р. в системі адміністративних судів України відповідно до Указу Президента України від 16.11.2004 р. № 1417/2004 «Про утворення місцевих та апеляційних адміністративних судів, затвердження їх мережі та кількісного складу суддів» утворено 27 окружних адміністративних судів, відповідно до адміністративно-територіального поділу – в кожній області, Автономній Республіці Крим, містах Києві та Севастополі, і 7 апеляційних адміністративних судів: Дніпропетровський, Донецький, Київський, Львівський, Одеський, Севастопольський, Харківський.

Нормативне завершення організації адміністративної юстиції в Україні відбулося з ухваленням Верховною Радою України 06.07.2005 р. та введенням у дію з 01.09.2005 р. КАС України, який надав Україні процесуальне забезпечення системи адміністративних судів як самостійного виду судочинства.

Першим адміністративним судом, який розпочав процесуальну діяльність, був Вищий адміністративний суд України. Ця подія відбулася 01.09.2005 р.

Систему адміністративних судів України сформовано впродовж 2006–2009 років.

Першими серед апеляційних судів розпочали свою процесуальну діяльність Київський, Донецький, Харківський і Львівський апеляційні адміністративні суди. Це сталося 02.04.2007 р. Першим серед окружних адміністративних судів (25.04.2007 р.) розпочав свою роботу Вінницький окружний адміністративний суд.

Указом Президента України від 16.10.2008 р. № 941/2008 з 01.03.2009 р. утворено ще два апеляційні адміністративні суди – Вінницький і Житомирський.

Тобто, вже у 2009 р. в Україні діяли 27 окружних і 9 апеляційних адміністративних судів.

02.06.2016 р. ухвалено Закон України № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». В Основному Законі вперше було проголошено, що з метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди (ч. 5 ст. 125 Конституції України). Закріплення на конституційному рівні адміністративних судів означало визнання важливості таких судів для держави та її громадян і свідчило про те, що запровадження адміністративної юстиції – фундаментальна вимога до суспільства, заснованого на принципах верховенства права.

Указом Президента України від 29.12.2017 р. № 455/2017 «Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах» ліквідовано 9 апеляційних адміністративних судів та утворено 8 нових апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах (від Першого до Восьмого апеляційного адміністративного суду).

Україні необхідне для суспільства і водночас непросте історичне становлення судів адміністративної юстиції карбувалося крок за кроком завдяки наполегливості та професійності суддів і працівників апаратів адміністративних судів усіх рівнів.

Сьогодні система адміністративних судів – це триланкова вертикаль (27 місцевих окружних адміністративних судів, 8 адміністративних апеляційних судів і КАС ВС).

Двадцятирічний досвід функціонування адміністративних судів в Україні свідчить про те, що адміністративні суди стали унікальною гарантією реалізації захисту суб'єктивних публічних прав та інтересів фізичних осіб та юридичних осіб приватного і публічного права в їх взаємовідносинах і взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, а також з іншими публічно-владними інституціями.

КАСАЦІЙНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ СУД У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

5 РОКІВ

Відповідальна за випуск О. Б. Доценко
Комп'ютерна верстка А. С. Жарий
Художнє оформлення А. С. Жарий

Підписано до друку 29.11.2022. Формат 84 × 108/16.
Умовн. друк. арк. 5,46. Обл.-вид. арк. 1,47.
Тираж 100 прим.
Зам. № .

Оригінал-макет:
Видавнича організація ТОВ «Юрінком Інтер»
04209, Київ-209, вул. Героїв Дніпра, 316, тел. 411-64-03, (095) 491-34-91.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 3954 від 13.01.2011 р.

Віддруковано:
ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03142, м. Київ, вул. В. Стуса, 22/1
тел./факс (044) 247-93-37; (050) 462-95-48
сайт: lira-k.com.ua, e-mail: zv_lira@ukr.net